

Kronika

FRANCE ČERNE, KONCERT ZA RAKA

Književnost

France Černe, profesor na ljubljanski ekonomski fakulteti, priznani in med študenti priljubljeni predavatelj in mentor, v širšem slovenskem in jugoslovanskem prostoru znan le kot ekonomist-teoretik, je pred leti napovedal v knjižno-založniškem programu založbe Obzorja avtobiografsko izpoved *Koncert za raka*.^{*} Prožno delo izpod peresa teoretika ekonomista je že samo po sebi privlačno za bralce, ki se jim je pisec dozdej kazal predvsem v enem življenjskem področju delovanja — na področju ekonomije. Zato je *Koncert za raka* najprej »skrivnostno« delo za profesorjeve študente in kolege, ki se s pomočjo intimne izpovedi približujejo spoznavanju svojega znanstvenega vzgojitelja s povsem nove, nepričakovane plati. Kaj to pomeni za mogočen korpus slovenskih ekonomistov, ki jih je avtor *Koncerta za raka* vzgajal v ekonomski vedi, si ni težko predstavljati. Verjetno bo *Koncert za raka* med ekonomisti najbolj brana leposlovna knjiga leta.

Drugo opazno dejstvo, ki smo ga sicer že omenili, vendar ga velja podrobneje osvetliti, je Černetovo združevanje tako nasprotujočih si ustvarjalnih področij, kot sta intimna izpoved (proza, poezija) in ekonomska veda. Že leta 1956 je izdal zbirko ljubezenskih pesmi in impresij *Zastrte podobe*, *Koncert za raka* z opaznim lirskim deležem pa samo nadaljuje že nakazane smeri v avtorjevem celotnem ustvarjanju, le da mu s proznim delom daje celovitejšo podobo.

France Černe — *Koncert za raka* (Založba Obzorja Maribor 1976, opremil Bogdan Čobal, str. 192)

Tretji moment, ki ga pri *Koncertu* ne moremo zanemariti, je izrazito sodobna tematika — ženski rak z vsemi tragičnimi posledicami. Tematika dobiva v izpovedi dokumentarično neposrednost in verističnost, tako da ne gre v pravem pomenu besede za literaturo, ampak sme bralec v knjigi razbrati ne-literarno dimenzijo-genezo konkretnega umiranja, od prvih ugotovitev rakastih obolenj do smrti. Izpovedna prizadetost, ki ji smemo verjeti, je neke vrste literarna nadgradnja medicinskih diagramov: v njej prihaja do razvidnosti medsebojni odnos med umirajočo in njenim možem-avtorjem, hčerko in neposredno okolico. Zato bo *Koncert za raka* zanimivo branje za sorodno prizadete svojce bolnikov, ki so umrli za rakom, ali za starejše ljudi sploh, manj navdušenja pa bo zbudil pri mlajših generacijah, ki jim je intenzivna geneza agonije tuja in neprivlačna tema.

Vendar se ob vsem zapisanem postavlja še eno in s stališča literature osrednje vprašanje: kakšen je *Koncert za raka* kot literatura? Odgovor moramo poiskati s stališča oblikovanja dane teme, z izhodišča literature kot jezikovnega dejstva. Izbrana tema je zaradi izpovedne neposrednosti, verističnosti in seveda tudi sodobnosti (medicinske teme so bile na Slovenskem vedno priljubljeno branje) prepričljiva, vprašanje pa je, če je vedno prepričljiv tudi izpovedni stil. Zdi se, da France Černe v mestih, kjer hoče biti najbolj prepričljiv v identiteti svoje izpovedi, preveč prehaja v sentimentalnost. To pa pri bralcih ne zbujajo več sočutja, tako kot pri romantikih, marveč odpor. Takih, s stališča literature preveč jezikovno ohlapnih mest je precej. V njih se sicer kaže avtorjeva globoka ljubezen do žene, ne kaže pa se velika zmožnost

literarnega oblikovanja in ustvarjanja. Res je, da intimna avtobiografska izpoved na tragično temo ne potrebuje larpurlartizma, vendar je pri Koncertu preveč avtorjeve neposredne prizadetosti, da bi delo v celoti dobilo prepričljivejši literarni izraz. Zato bo Koncert za raka privlačno prozno delo za bralce, ki jih bo, kot smo že omenili, pritegnila

tema sama, nekoliko manj pa za bralce, ki hočejo imeti ob temi še »literaturo«. Združitev obojega bi zahtevala mnogo več ustvarjalnega napora: osebna bolečina je lahko odločilna spodbuda za ustvarjanje, lahko pa tudi ovira za njegov skrbni literarno-estetski nadzor.

Marijan Zlobec

Poročamo — glosiramo

ETUDA O ČASU

Ne gre za katerikoli čas: na čas v glasbi mislim. Gotovo je najbolj imanentna, ena njenih najočitnejših pa tudi najbolj skrivnostnih danosti. Mnogotere vrednosti se križajo v utripajočem prepletu tega življenjskega znamenja. Odločilne vrednosti. Lahko bi se mu bližali v neštetihi krožnicah doživljajsko-miselnih, duhovnih in telesnih zaznav, mu iskali jedro, pomen, moč...

Ampak zdajle me ne bega takšen čas (in žal sploh ne gre za beganje). Naš čas mi je pred očmi, zdajšnji »trenutek« — današnji, kot se je rekalo še nedavno — in v našem »prostoru« (včasih se je pred mikrofoni in sejnimi omizji slišalo raje »nekje«). Ob kratkem danes in tukaj, v slovenski glasbeni Koromandiji. Zakaj tudi to je čas. Naš čas v (naši) muziki in zavesti o njej.

Bilo je na preljubeznivega 1. aprila dan, ko nam je Delo postreglo z imenitnim novinarskim prigrizkom o akrobatskem glasu Berberianove. V televizijskem okencu, koder nam bolj po svoje, razmišljajoče ali kritično povedo kaj o zadnjih oddajah. Dva večera poprej se je namreč (v italijanski nanizanki) na zaslonih pokazala Cathy Berberian in navdušila tudi Vesno Marinčičevo. Zvedeli smo nekaj o njenih oblekah in rodu — o oblekah bržčas zanesljive podatke, o rodu čudovito zmedo poldomnev, da bi je bili veseli na vseh

štirih koncih sveta, kjer ne poznajo (naše) glasbene enciklopedije in podobno nepotrebnih knjig. Nič novega torej, nič posebnega: ista meta, isto odstopanje bi se reklo v vojaški govorici. Tega smo vajeni in zoper odnose, ki veljajo za šege, besedni prizivi ne pomagajo prida. To je čas. — Vendar je drobnji zapis ponudil še več in boljših kažipotov v ta naš čas. O junakinji oddaje sta povedali svoje tudi Vilma Bukovec in Zlata Ognjanović. Ni težko uganiti, da sta bili pri vsem dolžnem spoštovanju precej različnih mnenj, nekako v razponu, ki ga radi pritaknemo generacijski oddaljenosti (udobno je). Zategadelj seveda ne kaže zgubljati prostora. Tisto, kar je v njunih besedah zaščemelo kot sonce v zrcalu, sta povedali mimogrede, prva menda samoumevno, druga opravičujoče: nikoli še nista slišali za Cathy Berberian.

Ščemina je bila pač trenutek časa, ki se je ustavil, toda zrcalo je ostalo. In v zrcalu so se mi prikazale čudne reči. Gramofonske plošče so švigale okoli kot leteči krožniki, zrak se je spremenjal v filigransko zapletene čiračare radijskih valov, ki so odmevali od »čivkanja, pripravljanja na nevihto, kruljenja, tuljenja« človeških glasov, pod tako strašljivim obokom nekoč ljubko sinjega neba pa je počivalo Casagrandejevo »velemesto ob sotočju Gradaščiće, Mallega grabna in Ljublanice«. Kdaj pa kdaj je bilo v ptičjih višavah slišati od tam nekaj čudne godbe, kdaj pa kdaj